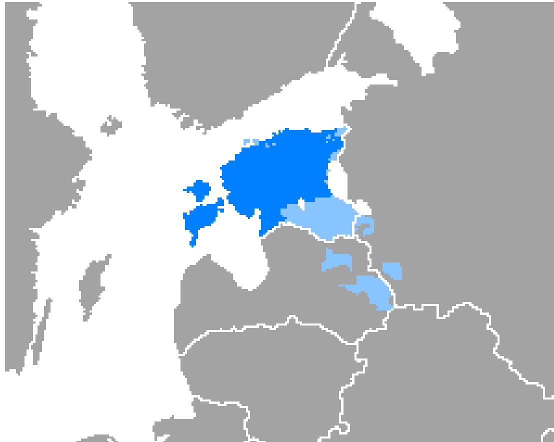
WIKIPEDIA

Viron kieli

Tähän artikkeliin tai osioon ei ole merkitty lähteitä, joten tiedot kannattaa tarkistaa muista tietolähteistä.
Voit lisätä artikkeliin tarkistettavissa olevia lähteitä ja merkitä ne ohjeen mukaan.

Viron kieli eli **eesti** (*eesti keel*, vanh. *maakeel*) on itämerensuomalainen kieli eli suomen lähisukukieli. Viron kielen puhujia ovat virolaiset, joita asuu Virossa 930 000 ja ulkomailla yli 150 000.

Viron kieli	
	
Oma nimi	eesti keel
Muu nimi	viro, *eesti*
Tiedot	
Alue	Viro
Virallinen kieli	Viro Euroopan unioni
Puhujia	1,3 miljoonaa
Sija	ei sadan suurimman joukossa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielenhuolto	Eesti Keele Instituut[1]
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	uralilaiset kielet
Kieliryhmä	suomalais-ugrilaiset kielet suomalais-saamelaiset kielet itämerensuomalaiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	et
ISO 639-2	est
ISO 639-3	est (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=est)
	Ohje

Sisällysluettelo

Viron kielen puhujat
Viron kielen taustasta ja historiasta
Äännejärjestelmä
Morfologia
Kieliesimerkkejä
Lähteet
Kirjallisuutta
Aiheesta muualla

Viron kielen puhujat

- *Katso myös Viron murteet*

Suurimmat Viron ulkopuoliset virolaisryhmät (ulkovirolaiset) Ruotsissa, Yhdysvalloissa, Kanadassa ynnä muualla ovat toisen maailmansodan loppuvaiheiden pakolaisten jälkeläisiä. Etenkin 1800-luvulla viron kielen puhujia on muuttanut eri syistä joukoittain myös Keski-Venäjälle, Siperiaan ja Kaukasiaan, mutta nämä virolaisryhmät ovat sittemmin suureksi osaksi hajonneet tai kieleltään sulautuneet valtaväestöön.

Suomeen on etenkin 1980-luvulta lähtien syntynyt monituhatpäinen vironkielinen vähemmistö; Viron kansalaisia asui vuonna 2012 Suomessa 39 763 — heistä vironkielisiä on tätä vähemmän, koska useilla Viron kansalaisilla on äidinkieleksi rekisteröity venäjä.

Suomessa asui vuonna 2017 tilastokeskuksen mukaan 49 590 henkilöä, joiden äidinkieleksi on rekisteröity viro. Vironkielisten määrä sisältää vironkielisten Viron kansalaisten lisäksi myös vironkieliset Suomen ja muiden maiden kansalaiset.[2]

Viron kielen taustasta ja historiasta

Virossa on kaksi päämurretta: pohjois- ja eteläviro (jotkut tutkijat pitävät koillista rannikkomurretta, joka monessa suhteessa muistuttaa suomea, kolmantena päämurreryhmänä). Eteläviroa ja (pohjois)viroa on usein pidetty kahtena eri kielenä. Pohjoisen ja etelän välillä on kulkenut vanha syvä heimo- ja kulttuuriraja, vuoteen 1917 saakka myös Vironmaan ja Liivinmaan hallinnollinen raja. On jopa väitetty, että etelä- ja pohjoisviro eroaisivat toisistaan yhtä paljon kuin pohjoisviro ja suomi. 1800-luvulle asti viron kieltä kirjoitettiinkin kahdessa muodossa, pohjoisena ”Tallinnan kielenä” ja eteläisenä ”Tarton kielenä”. Vasta kansallisen heräämisen myötä, kun virolainen kansallinen identiteetti nykyisessä mielessä syntyi, pohjoinen kirjakieli syrjäytti eteläisen.

Viron kirjakieli, kuten suomenkin, syntyi uskonpuhdistuksen myötä 1500-luvulla. Ensimmäiset painetut kirjat olivat baltiansaksalaisten kirkonmiesten kirjoittamaa hartaus- ja kansanopetuskirjallisuutta. Äidinkielisten virolaisten kirjoittama kauno- ja tietokirjallisuus sekä vironkielinen lehdistö alkoivat kehittyä vasta 1800-luvulla. Tällöin viron kieltä alettiin voimakkaasti kehittää: ortografia uudistettiin, runsaasti uudissanoja kehitettiin, myös murteiden ja suomen kielen mallin pohjalta. Essiivisija elvytettiin suomen essiivin mallin mukaisesti. 1900-luvun alun kielenuudistusliike otti käyttöön myös uudissanoja, jotka oli luotu ”tyhjästä”, pelkästään rakenteellisin ja esteettisin perustein (esimerkiksi *veenma* ’vakuuttaa’, *siiras* ’vilpitön’, *relv* ’ase’).

Viron itsenäistymisestä 1918 lähtien viron kieli on ollut täysimittainen, kaikilla elämänalueilla toimiva kansalliskieli. Tarton yliopisto vironkielistettiin vuonna 1919. Kielen asema säilyi myös neuvostoajan venäläistämispaineista huolimatta.

Viron läheisiä sukukieliä, joita usein on pidetty vain viron murteina, ovat Kaakkois-Virossa puhutut võron ja seton kielet. Leimallisimpaan eteläviroon perustuva võron kieli on viime vuosikymmeninä tavoitellut entistä vahvempaa asemaa, ja sillä on oma ortografia, kehittyvä kirjallisuus, instituutti ja joukko aktiivisia elvyttäjiä.

Viron kieleen voimakkaimmin vaikuttanut kieli on saksa, Baltian hallinto- ja ensisijainen kulttuurikieli jopa 1900-luvun alkuun saakka. Jonkin verran vaikutteita viro on saanut myös venäjästä, kansallisen heräämisen ajoista alkaen myös suomen kielestä. Naapurikieli latvia on vaikuttanut lähinnä viron eteläisimpiin murteisiin.

Viron kirjakielen ohjeistuksena on *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006*. Laajin yksikielinen sanakirja on *Eesti kirjakeele seletussõnaraamat* (1988–2007).

Äännejärjestelmä

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Šš Zz Žž Tt Uu Vv
Ww Õõ Ää Öö Üü Xx Yy

Viron kielen aakkoset.

Viron kielen vokaalijärjestelmään kuuluu suomen kielessäkin esiintyvien kahdeksan vokaalin a, e, i, o, u, ü (sama äänne kuin suomen y), ä, ö lisäksi puolisuppea illabiaalinen keskivokaali õ, joka ääntyy /ɤ/ (suunnilleen kuin kieli olisi u- ja huulet e-asennossa). Osa virolaisista ääntää õ:n tilalle ö:n. (Saarenmaan murteessa õ-äännettä ei ole, toisaalta Hiidenmaan murteessa ei ole ö:tä, vaan se korvataan õ:llä). Vokaalit voivat esiintyä lyhyinä tai pitkinä pääpainollisessa tavussa, ja muodostaa keskenään diftongeja, joita virossa esiintyy 28, yhteensä 36

vierassanojen diftongit mukaan lukien. Silmiinpistävä ero suomeen verrattuna on, etteivät painollisen tavun pitkät e, o ja ö ole suomen tavoin diftongioituneet, vaan säilyneet pitkinä (viron *Soome teetööd* pro suomen *Suomen tietyöt*).

Pääpainottomissa tavuissa (1. tavun ulkopuolella) voi esiintyä vain lyhyitä vokaaleja ja vain vokaaleja a, e, i, u sekä (nimissä ja lainasanoissa) o. Koska ä, ö ja ü eivät esiinny jälkitavuissa, virossa ei siis ole vokaalisointua (esimerkiksi *häda* ’hätä’, *söövad* ’syövät’, *töötu* ’työtön’). Etelämurteissa vokaalisointu kuitenkin tunnetaan.

Viron kielen konsonanttijärjestelmä eroaa suomen kielen konsonantistosta selvimmin siinä suhteessa, että suomen lyhyitä klusiileja vastaavat b-, d- ja g-kirjaimilla merkittävät äänteet eivät ole soinnillisia vaan ns. soinnittomia meedioita, pehmeämmin artikuloituvia klusiileja. Esimerkiksi viron d kuulostaa karkeasti sanoen jonkinlaiselta t:ltä tai suomen d:n ja t:n välimuodolta. P-, t- ja k-kirjaimilla taas merkitään puolipitkiä klusiileja; esimerkiksi paikannimi *Otepää* lausutaan melkein kuin ”Otteppää”.

Viron konsonanteista n, t, s ja l voivat liudentua (palataalistua). Liudennus esiintyy yleensä (alkuperäisen) i:n tai j:n edellä, eikä sitä merkitä oikeinkirjoituksessa. Esimerkiksi *palk* ’hirsi’ ääntyy /pɑl^{j}k/ (mm. genetiivimuodossa *palgi* näkyy vielä alkuperäinen i) ääntyy eri tavoin kuin *palk* ’palkka’. Kirjaimia š ja ž käytetään samoin kuin suomen kielessä, ensisijaisesti vierassanoissa.

Kvantiteetti- eli kestojärjestelmä on mutkikkaampi kuin suomessa: lyhyiden ja pitkien äänteiden sijasta voidaan erottaa kolme kestoastetta. Pitkät äänteet (tai tavut) voivat olla puolipitkiä tai ylipitkiä. Ylipitkä kestoaste on usein selitettävissä kielihistoriallisesti eräänlaiseksi kompensaatiopidennykseksi: se esiintyy monesti tapauksissa, joissa sanan tavuluku on vähentynyt. Ylipituutta ei merkitä oikeinkirjoituksessa näkyviin (lukuun ottamatta klusiileja, joissa puolipitkää merkitään yhdellä, ylipitkää kahdella kirjaimella), kielitieteellisissä teksteissä sen merkkinä voidaan käyttää graaviaksenttia `. Esimerkiksi sanan *metsa* (’metsän’, genetiivi) ensimmäinen tavu ääntyy lyhyempänä kuin illatiivimuodossa *metsa* (*`metsa*) 'metsään' (alkuaan kolmitavuinen **metsähän*).

Viron kielen systemaattiset äänne-erot suomeen verraten selittyvät usein eräänlaiseksi kulumiseksi: suomi edustaa monesti alkuperäisempää kantaa, mutta virosta ovat esimerkiksi painottomat vokaalit tai kokonaiset tavut usein kuluneet pois (vrt. esimerkiksi *mets* ’metsä’, *terav* ’terävä’, *tütred* ’tyttäret’, *laevas* ’laivassa’). Toisaalta eräitä sanansisäisiä äännerakenteita on säilynyt viron kielessä, vaikka ne suomesta (mm. assimilaation johdosta) ovat kuluneet pois (vrt. esimerkiksi *tulnud* ’tullut’, *jooksnud* ’juossut’, *pannakse* ’pannaan’, *sügav* ’syvä’).

Suomen murteista lähimpänä viroa ovat lounaismurteet. Nykyteorian valossa itämerenkantasuomen eteläisestä murteesta muotoutuivat suomen lounaismurteet ja viron kieli, ja suomen lounaismurteet ja viron kieli erkanivat toisistaan lopullisesti vasta 1200-luvulla.

Morfologia

Adjektiivit ja substantiivit taipuvat neljässätoista sijamuodossa. Sijajärjestelmä on lähes samanlainen kuin suomessa. Tärkeimmät erot ovat seuraavat:

- suomalaisen genetiivi- ja nominatiiviakkusatiivin kaltaista akkusatiivisijaa ei virolaisessa kielioppitraditiossa ole tapana erottaa
- instruktiivi elävänä sijamuotona puuttuu, suomen instruktiivin vastineita on vain kiteytyneinä adverbeina (esimerkiksi *paljajalu* 'paljain jaloin')
- *-ne*-komitatiivia (suom. *vaimoineen*) ei ole, sitä vastoin on suomen *kanssa*-postposition vastineesta kehittynyt *-ga*-päätteinen komitatiivi, jolla on myös instruktiivin tehtäviä (esimerkiksi *sinuga* ’sinun kanssasi’, *autoga* ’autolla’ – vertaa suomen puhekielisiin *sun kaa*, *auton kaa*)

- *-ni*-päätteinen terminatiivisija ilmaisee, mihin asti jokin ulottuu tai jatkuu (esimerkiksi *hommikuni* ’aamuun asti’, *maani* ’maahan asti’)

Viro on hieman analyyttisempi kieli kuin suomi. Tämä näkyy possessiivisuffiksien lähes täydellisenä puuttumisena viron kielestä ja kysymyslauseiden aloittamisena kysymyspartikkelilla *kas*. Esimerkiksi kysymys *onko äiti sairas?* on viroksi *kas ema on haige?* (*ema* ’äiti, emo’, *haige* ’sairas’). Omistusliitteiden eli possessiivisuffiksien sijaan virossa käytetään persoonapronominien genetiivimuotoja (esimerkiksi *sinu raamat* ’sinun kirjasi’). Omistusliitteistä on tosin harvoja jäänteitä, esimerkiksi *ealdasa* ’iältänsä, iältään’.

Verbit taipuvat kuten suomessakin kolmessa persoonassa yksikössä ja monikossa. Aikamuotoja on samat neljä kuin suomessakin:

- tunnukseton preesens
- imperfekti, jonka tunnus on muutamilla vanhoilla verbeillä -i- (*tegin* ’tein’, *nägid* ’näit’, *tulime* ’tulimme’), useimmilla verbeillä *-s* tai *-si-* (*laulsin* ’lauloin’, *võtsin* ’otin’, *armastas* 'rakasti’)
- olla-verbin ja menneen ajan partisiipin avulla muodostettavat perfekti (*olen näinud* ’olen nähnyt’) ja pluskvamperfekti (*olite tulnud* ’olitte tulleet’).

Verbeillä erotetaan neljä modusta:

- tunnukseton indikatiivi
- *-ks(i)*-tunnuksinen konditionaali: *(ma) tuleks(in)* ’minä tulisin’
- imperatiivi (yksikön 2. persoonassa pelkkä verbin vartalo (*tule!*), muissa muodoissa tunnuksena *-ge-/-ke-* tai *-gu/-ku*: *tulge!* ’tulkaa’, *elagu!* ’eläköön’
- kvotatiivi eli modus obliquus (viroksi ’kaudne kõneviis’), jonka päätteenä on kaikissa persoonissa *-vat*, ilmaisee toisen käden tietoa: *New York olevat ilus linn* ’New York on (kuulemma, väittämän mukaan) kaunis kaupunki’.

Imperatiivimuotojen, etenkin 3. persoonan toissijaista käyttöä voidaan pitää omana moduksenaan (ns. jussiivi): *ah mina* ***tehku*** *päev läbi tööd!* ’vai pitää minun tehdä (”minä tehköön”) koko päivä töitä!’

Kieltoverbin sijasta virossa on persoonissa taipumaton kieltosana *ei*, jonka yhteydessä käytetään (kuten suomessakin) imperatiivin yksikön 2. persoonan kaltaista konnegatiivia. Kieltoverbi kuitenkin taipuu persoonissa imperatiivissa.

Astevaihtelun alkuperäisellä perussäännöllä (avotavun edellä vahva, umpitavun edellä heikko aste) ei virossa enää juuri ole merkitystä, vaan astevaihtelu on, toisin kuin suomessa, lähinnä morfologinen. Esimerkiksi viron genetiivi on astevaihtelutapauksissa heikkoasteinen, vaikka tavu on muuttunut avoimeksi, kun loppu-n on kadonnut. Koska monet alkuperäiset taivutuspäätteet ovat ankarasti kuluneet ja äännekehitykset eriyttäneet alkuperäisiä astevaihteluvariantteja toisistaan, viron kielen taivutukselle tyypillistä on fuusion lisääntyminen: sanan vartaloa ja taivutuspäätettä on vaikea erottaa toisistaan, ja taivutusmuodot erottuvat usein toisistaan sanavartalon sisäisten äännevaihtelujen perusteella. Esimerkiksi *siga* ’sika’ : genetiivi *sea* ’sian’ : partitiivi *siga* ’sikaa’; *taevas* (2. kestoaste) ’taivas’ : *taevas* (3. kestoaste) ’taivaassa’. Toisaalta viron kielen taivutukseen on syntynyt myös agglutinoivuutta, eli uusia selvästi erottuvia taivutusaineksia, kuten imperfektin *-s(i)* ja monikon partitiivin pääte *-sid* (*majasid* ’taloja’).

Kieliesimerkkejä

Pienoisevankeliumi viroksi: *Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et Ta oma ainusündinud Poja on andnud, et ükski, kes Temasse usub, ei saaks hukka, vaid et temal oleks igavene elu*.

Lähteet

1. portaal.eki.ee (http://portaal.eki.ee/) Eesti Keele Instituut. Viitattu 3.3.2012.
2. Väestö Väestörakenne 31.12. (https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html) Väestöreskisterikeskus, viitattu 5.11.2018

Kirjallisuutta

- Wiren, Ulvi: *Omal käel reisimine: Suomi-viro-fraasisanakirja*. Helsinki: Gummerus, 2010. ISBN 978-951-20-8201-8.

Aiheesta muualla

- Wikikirjastossa on aihe: **Viron kieli**
- Kuvia tai muita tiedostoja aiheesta **Viron kieli** Wikimedia Commonsissa
- Vironkielinen Wikiuutiset hautomossa
- Viron kielen instituutti (http://www.eki.ee/) (viroksi)
- Viron kielen käsikirja (http://www.eki.ee/books/ekkr/) (viroksi)
- Artikkeli viron kielestä verkkoensyklopedia *Estonicassa* (http://www.estonica.org/en/Society/The_Estonian_Language/) (englanniksi)

Oppikursseja

- Ylen Elävä arkisto: Vael kummi – Heikki Kinnunen opettelee matkailijan viroa (http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/nael_kummi__heikki_kinnunen_opettelee_matkailijan_viroa_107504.html#media=107502) (vaatii Flash Playerin)
- Nael Kummi – Opettele viron kieltä. (http://areena.yle.fi/1-4169028) (YLE Areena) (sama kui edellä, ei vaadi FP:tä)
- Eesti keel ja meel (Viron kieli ja mieli) (http://www.panglosskool.eu/index.php?id=23) – audiovisuaalinen viron puhekielen kurssi.

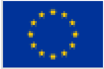
n · k · m (https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Malline:Uralilaiset_kielet&action=edit)

Uralilaiset kielet

Itämerensuomalaiset		inkeroinen · karjala (aunuksenkarjala · lyydi · varsinaiskarjala) · liivi · suomi (kveeni · meänkieli) · vatja · vepsä · viro (võro)
Saamelaiskielet	**Länsisaamelaiset**	eteläsaame · luulajansaame · piitimensaame · pohjoissaame · uumajansaame
	Itäsaamelaiset	akkalansaame † · inarinsaame · kainuunsaame † · keminsaame † · kiltinänsaame · koltansaame · turjansaame
Mordvalaiset		ersä · mokša
Mari		mari (niittymari · vuorimari)
Permiläiset		komi (komipermjakki) · udmurtti
Hanti		hanti
Mansi		mansi

Unkari	unkari	
Samojedikielet	**Pohjoissamojedilaiset**	enetsi · juratsi † · nenetsi · nganasani
	Eteläsamojedilaiset	kamassi † · matori † · selkuppi
Luokittelemattomat	merja † · meštšera † · muroma †	

Kielten alueellisia nimityksiä tai kiisteltyjä ryhmittelyjä: suomalais-ugrilaiset · suomalais-permiläiset · suomalais-volgalaiset · volgalaiset · suomalais-saamelaiset · ugrilaiset · obinugrilaiset

Euroopan unionin viralliset kielet

bulgaria · englanti · espanja · hollanti · iiri · italia · kreikka · kroatia · latvia · liettua · malta · portugali · puola · ranska · romania · ruotsi · saksa · slovakki · sloveeni · suomi · tanska · tšekki · unkari · viro

Auktoriteettitunnisteet	GND: 4120175-9 (https://d-nb.info/gnd/4120175-9) · NDL: 00562052 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00562052)